

Priloga: Rzd-01-19-00018-01

Datum: 20.12.2019

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00074**

Ime enote: **Vzreja čebeljih matic kranjske čebele**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **znanja o naravi in okolju**

Podzvrsti:

kmetijstvo, znanja o živalskem svetu, znanja o prostoru

Tipološka gesla:

čebelarstvo, vzreja

Kratek opis:

Vzreja čebeljih matic je dejavnost pridobivanja novih matic na podlagi odbire čebeljih družin z najboljšimi lastnostmi plemenskega materiala, in sicer z odvzemom vzrejnega gradiva iz njih, z gojenjem matičnih ličink ali z opraitivjo matic.

Opis:

Kranjska čebela, poimenovana tudi kranjska sivka, je druga najbolj razširjena čebelja rasa na svetu. V Sloveniji je dovoljeno čebelariti le z avtohtono kranjsko čebelo, slovenski čebelarji pa so tisti, ki skrbijo za ohranjanje njenega izvornega genetskega materiala. Z načrtno vzrejo čebeljih matic skrbijo za genetsko čistost kranjske čebele in ohranjanje zanjo značilne mirnosti.

Matica je središče vsake čebelje družine. Njena navzočnost zagotavlja delovni zagon čebel, z izleganjem številnih jajčec pa tudi moč družine. Spolno razvita samica v družini zalega oplojena in neoplojena jajčeca in je mati vseh čebel in trotov v panju. Njena življenjska doba je od tri do pet let. Z oddajanjem feromonov prispeva k uglašenosti med vsemi člani čebelje družine, da ta deluje kot celota. Za to najboljše poskrbi mlada, rodovitna matica, ki ima vsestranske dobre lastnosti, zato čebelarji pri vzreji čebeljih družin največ pozornosti namenijo prav maticam. Vzreja čebeljih matic je dejavnost pridobivanja novih matic na podlagi odbire čebeljih družin z najboljšimi gospodarskimi lastnostmi plemenskega materiala, in sicer z odvzemom vzrejnega gradiva iz njih, z gojenjem matičnih ličink ali z opraitivjo matic. Rodovniške matice s kontroliranjem njihovega parjenja vzrejajo tudi v plemenilnih postajah. To so stojišča na zelo odmaknjem kraju, ki je z naravnimi ovirami ločen od drugih čebel in zlasti trotov. V odbranih družinah se v večjem številu vzrejajo tudi troti za nadzorovano opraitvanje tja prinesenih matic.

Čebelar spremlja rastne lastnosti čebel delavk v posameznih družinah in ugotovitve zapisuje na panjski list. S tem izvaja osnovno odbiro v lastnem čebelarstvu in po potrebi zamenja matico v posamezni čebelji družini. To je pogoj za uspešno vzdrževanje kakovosti populacije kranjske čebele. Osnovna odbira zagotavlja ohranjanje z razvojem pridobljenih lastnosti kranjske čebele v različnih geografskih okoljih. Pri vzreji matic so cilji zagotavljanje kakovosti plemenskega materiala, spodbujanje čebelarjev k odbiri in vzreji matic ter širjenje plemenskega

materiala, tudi s prodajo. Pri vzreji matic je zelo pomembno usposabljanje čebelarjev glede poznavanja čebeljih ras (predvsem vzpostavljanja in ohranjanja čiste rase čebel) ter vplivov geografskih in fenoloških posebnosti na čebelarjenje. Zaradi mirnosti kranjske čebele in uspešne dosedanje vzreje domačih in tudi tujih vzrejevalcev želijo tudi številni tuji čebelarji čebelariti s kranjsko sivko, zato raste povpraševanje po njenih maticah.

Organizacijsko in strokovno delo v zvezi z vzrejo povezano usmerjata in izvajata Priznana rejska organizacija za kranjsko čebelo, ki deluje pod okriljem Čebelarске zveze Slovenije, in Druga priznana rejska organizacija v čebelarstvu, ki deluje pod okriljem Kmetijskega inštituta Slovenije.

Do konca 19. stoletja, ko se je čebelarilo v panjih z nepremičnim satjem, so slovenski čebelarji razvili poseben sistem čebelarjenja na čebelje roje. Taki postopki so v dolgih letih odbire izoblikovali poseben tip čebel, značilnih za nekdanjo deželo Kranjsko, po kateri se imenuje slovenska avtohtona čebela. Leta 1879 ji je raziskovalec čebeljih ras August Pollmann dodelil znanstveno ime 'Apis mellifera carnica' in jo umestil v sistematično medonosnih čebel. Z razvojem čebelarjenja in s trgovino s čebelami v drugi polovici 19. in v 20. stoletju sta se prepoznavnost in sloves kranjske čebele v evropskem prostoru utrdila. S tem so nastale razmere, ki so spodbudile vzrejo čebel za prodajo.

Od leta 1932 so v Sloveniji začele delovati plemenilne postaje za vzrejo rodovniških matic, ki so usmerile čebelarje v selekcijo morfoloških znakov pri čebelah.

Datacija:

druga polovica 19. stol., 1879, druga četrtina 20. stol., 1932

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **BRDO PRI LUKOVICI (LUKOVICA)**

Opis lokacije:

Rog – Ponikve, Studenec pri Sevnici, Luče, Legen in Krma

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **476000** X: **113950**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00074.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Franc Šivic, 2016

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Muzeji radovljiške občine Radovljica**

Strokovna področja:

etnologija, čebelarstvo

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Čebelarstvo (EID 02-00066)

Prevozno čebelarstvo (EID 02-00070)

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Slovenski etnografski muzej

Muzeji radovljiške občine Radovljica

9. UTEMELJITEV VPISA

Slovensko čebelarstvo ima zelo bogato tradicijo. Ena izmed njih je tudi vzreja čebeljih matic. Razvoj, tehnologija in spremljanje posameznih lastnosti čebelje družine so pogoj za uspešno vzdrževanje populacije kranjske čebele. Znanje o vzreji matic se prenaša na mlajše rodove, kar spodbujata tudi Čebelarska zveza Slovenije in Kmetijski inštitut Slovenije. Čebelarji spodbujajo ohranjanje biotske raznovrstnosti kot tudi ravnovesja v naravi, saj le tako lahko zagotavljajo, da se bo naša avtohtona kranjska čebela ohranila.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **20.12.2019**

Št.: **Rzd-01-19-00018-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-19-00018-11-01

Datum: 20.12.2019

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00074**

Ime enote: **Vzreja čebeljih matic kranjske čebele**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **206**

Čebelarska zveza Slovenije

Brdo pri Lukovici 8, 1225 Lukovica

<http://www.czs.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Leta 1898 je bilo ustanovljeno osrednje Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko s sedežem v Ljubljani, ki je bilo predhodnik današnje Čebelarske zveze Slovenije, krovne organizacije slovenskih čebelarjev in njenih društev. Glavno poslanstvo Čebelarske zveze Slovenije je skrb za ohranjanje tradicije in nadaljnji kakovosten razvoj čebelarstva, ki je na Slovenskem pomembna gospodarska panoga z dolgo tradicijo. Znotraj zveze delujejo službe, ki podpirajo in skrbijo za vse pomembne čebelarske dejavnosti.

Čebelarska zveza Slovenije ima status Priznane rejske organizacije za kranjsko čebelo. Skupaj s Kmetijskim inštitutom Slovenije izvaja naloge iz potrjenega rejskega programa za kranjsko čebelo, ki so usmerjene v ohranjanje in selekcijo kranjske čebele. Pri izvedbi nalog sodelujejo čebelarji in vzrejevalci matic. Slednji vzrejajo matice, ki jih tržijo doma in v tujini. Čebelarska zveza Slovenije in Kmetijski inštitut Slovenije opravljata certificiranje matic in skrbita za nadzor nad kakovostjo vzrejenih matic.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **BRDO PRI LUKOVICI (LUKOVICA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **476105** X: **114115**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00206.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Franc Šivic, 2005

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **20.12.2019**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-19-00018-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-19-00018-11-02

Datum: 20.12.2019

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00074**

Ime enote: **Vzreja čebeljih matic kranjske čebele**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **207**

Kmetijski inštitut Slovenije

Hacquetova ulica 17, 1000 Ljubljana

<https://www.kis.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Kmetijski inštitut Slovenije je vodilna raziskovalna institucija na področju kmetijstva v Sloveniji. Celovito se ukvarja s problematiko sodobnega kmetijstva ter širi svoje delovanje na področje varstva okolja in ekologije. Je javni raziskovalni zavod, ki izvaja temeljne, uporabne in razvojne raziskave ter strokovne naloge v kmetijstvu, objavlja rezultate znanstvenoraziskovalnega, strokovnega in kontrolnega dela, opravlja naloge na podlagi pooblastil in akreditacij ter preverja kakovost kmetijskih pridelkov in izdelkov, ki se uporabljajo v kmetijstvu. Inštitut se ukvarja tudi z usposabljanjem pridelovalcev, izobraževanjem mladih in svetovanjem različnim uporabnikom v kmetijstvu.

Kmetijski inštitut Slovenije ima status Druge priznane organizacije. Skupaj s Čebelarstvo zvezo Slovenije izvaja naloge iz potrjenega rejskega programa za kranjsko čebelo, ki so usmerjene v ohranjanje in selekcijo kranjske čebele. Pri izvedbi nalog sodelujejo čebelarji in vzrejevalci matic. Slednji vzrejajo matice, ki jih tržijo doma in v tujini. Čebelarstvo zveza Slovenije in Kmetijski inštitut Slovenije opravljata certificiranje matic in skrbita za nadzor nad kakovostjo vzrejenih matic.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **LJUBLJANA (LJUBLJANA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **463115** X: **101944**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00207.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Franc Šivic, 2010

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **20.12.2019**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-19-00018-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI